

ARTIES

Arties amassa damb Garòs siguec agregat ath municipi de Naut Aran en an 1.968. Ei plaçat a ua nautada de 1.144 mètres, en un planèr entre es rius dera Garona e eth Valarties que lo atrauèssen pes dus costats. Degut ath sòn emplaçament a experimentat fòrti aiguats coma es der an 1.937 a on s' emportèc totes es cases e bòrdes deth carrèr dera Mòla, o en 1.963 que s' emportèc lèu totes es cases e bòrdes deth Cap dera Vila.

Aguest pòble ges en documents der an 1.278 e 1.293 damb eth nòm d'Artis o Artiis, en 1.298 damb eth nòm d'Arters, Darties en 1.266.

Eth 10 de Noveme de 1.313, es 8 cònsols dera "Ville de Artiis" e es 86 caps de família jurèren fidelitat a Guillèm de Castellnou, procurador deth rei Jaime II.

En Arties i auie plaçat eth castèth d'Entransaigües que ja ges documentat en an 1.284 e a on i resistiren es Aranesi quan Eustaqui de Beaumarchais invadiera Val d'Aran tath rei de França. Eth 14 de Gèr de 1.379 eth rei Pèrre III concedic eth privilètge ara gent d'Arties de bastir e reparar eth castèth e pagar un impòst tà ajudar a reparà-le damb eth manament de que tostemp auien de demorar 10 òmes entà vigilància deth madeish. En an 1.586 eth rei Felipe II, confirmèc aguest privilètge e amplièc era dotacion de vigilància a 20 òmes. Era tor que i a deuant dera glèisa ei un rèste d'aqueth castèth.

Sant Jaime ei ua capèla a man dreita dera Garona, entre Arties e Garòs, e que rebrembe er antic pòble desapareishut de Laspan. Aguest pòble ges coma vila dera Val d'Aran en 1.312 damb eth nòm de "Lespa". Eth 10 de Noveme de 1.313 jurèren fidelitat a Guillèm de Castellnou, procurador deth rei Jaime II, es tres cònsols e es 13 caps de família dera "Ville de Laspane".

Economicament Arties auie estat un pòble fòrça ramadèr, ena actualitat encara i demoren un centenat de vaques. Era majoria dera gent trabalhe en torisme e es sòns derivats.

ARAN

Numerò

58

DIUENDRES

21-Octobre-1.988

Entrevista

Sr. Paquito de çò de Dosina d'Arties.

- Sr. Paquito, coneish bèra legenda o bèra istòria deth pòble d'Arties?

- Dilhèu era legenda mès importanta pòt èster er hèt de que i auie ua sèrie de galeries per dejòs de tèrra qu'amassauen es glèises deth pòble entre eres. Atau vedem que i auie ua galeria qu'anaue des dera glèisa de Santa Maria enquia era tor que i auie en camin dera ribèra. Dessús d'aquesta tor se i bastic mès tard era glèisa de Sant Pelegrin; d'aguest hèt concrèt s'an trobat escrits qu'ac confirmen, concrètament ena guia

de Juli Soler i a un apartat que mencione eth privilètge de hèr aquesta galeria. Segontes era legenda, tanben i auie ua galeria qu'anaue des dera casa de Portolà enquia era Glèisa de Sant Joan. Gent grana d'Arties m'auien comentat que quan eri èren mainatges auien entrat en aquera galeria tà jogar. Tanben se parlaue antes de que n'i auie ua auta qu'anaue des dera glèisa de Sant Joan enquia era glèisa de Sant Jaime.

- N'a entenut a parlar deth pòble de Laspan?

- Non solet n'è entenut a parlar, senon que quan se hègen es excavacions deth canal deth solan, en parçan que i a entre Sacoma e Sostrada, se trobèren rèstes de cauçada.

Classe d'aranès

ES PRONÒMS PERSONAUS

A) TÒNICS:

	MASCULIN		FEMENIN	
1a		Jo		
2a		Tu		SINGULAR
3a	eth		era	
1a	nosati		nosates	
2a	vosati		vosates	PLURAU
3a	eri		eres	

B) FEBLES:

	PLENS		ELIDITS	
lèra.	me		m' 'm	
2aua.	te		t' 't	
Masc.	lo, le		l'	
3aua.	li, au			SINGULAR
Fem.	la		l'	
Neut.	ac		'c	
lèra.	mos		mo'	
2aua.	vos		vo'	
Masc.				
3aua.	les, es		's	
Fem.				PLURAU
Reflexiu	se		s'	
Particules				
pronominaus	en, ne, i		'n, n'	

ESPÒRT

4aua. jornada dera liga de Comminges, promocion a 1a. VALENTINE 2, ARC LES 0.

Er ARC de Les totun es sues bones intencions, perdec deuant dera potèncià e eth bon jòc realisat per equip francés "Eth Valentine". Cau remarcar eth debut d'Antònio Barrau en ARC Les. Formauen era alinhacion der equip aranés: Ena porteria Andres que siguec remplaçat per Tònho ath patir ua lesion importanta; en defensa: Pèpe, Isabèlo e Clemente; ena mieja: Ros I, Ros II e Joanito; e ath deuant: Turmo, Matela, Barrau e Nuñez.

Eth Bossòst perdec en sòn camp per 1 a 4 gòls deuant deth prumèr classificat francés eth Saint Gaudens; eth partit siguec fòrça bon, ja qu'eth Bossòst s'esforcèc en guanhar encara que se malogrèren lèu totes es oportunitats de marcar gòls. Assistic molta gent que quedèc fòrça contenta deth bon fòtbol que vederen aquera vrespada.

Eth dia 15 passat se celebrèc era prumèra edicion dera corsa de montanha entre Gavarnie e Torla. En aguesta corsa cau remarcar eth 3èr. lòc ena classificacion generau der aranés de Mont que pertanh ath Club Alpin Aranés: Manèl Arjó e que siguec eth prumèr espanhòl classificat.

CORNÈR LITERARI

ERA MULA QUE SE BEUEC ETH SOLEI

Quan se ges de Binissalem entà Inca, pera carretèra, i a ua bassa. En un aute temps, es traginèrs i beurauen eth bestiar. Auetz de pensar e creir que i auie molta aigua. Un còp i auie ua mula qu'auie tanta set, que s'acabèc tota er aigua dera bassa.

Eth traginèr vedec eth solei laguens der aigua, mès coma era mula se l'acabèc tota, non la i vedec mès e didec:

- Jamès m'auie passat ua causa com aguesta! Ara aguesta mula s'a begut eth solei e tot!

La paupèc en vrente e ère fòrça cauda; e açò l'acabèc de transtornar.

Marchèc corrent a dar part ath jutge que repensant ben eth cas, didec:

- Ara aguesta mula o harà eth solei o reventarà. Que la surveljen quate òmes enquia que trèigue ath solei; ja veiram çò que passe...

La survelhèren, e ne esclatèc, ne gesquec eth solei, sonque... çò que toti vos imaginatz.

Adaptacion deth libre Aplec de Rondaies
Mallorquines de Jordi des Racó.

INFORMACIONS

COMENCEN ES CLASSES D'ARANES E CATALAN EN CENTRE DE NORMALISACION LINGÜISTICA DERA VAL D'ARAN, EN CÒTO SAFORCADA DE VIELHA.

- Classes d'aranés:

Toti es dimèrcles de 18,30 a 20,00 ores dera tarde. Eth prumèr dia serà eth 26 d'Octobre.

- Classes de Catalan:

Toti es dimars e es dijaus de 18,30 a 19,30 dera tarde. Eth prumèr dia serà eth 3 de Novembre.

Nota: Ei convenient qu'assistisquetz ara prumèra classe pr'amor qu'en cas de non convier er orari, podetz entre toti trobar aqueres ores que vos vagen melhor. Es classes son totauments gratuïtes.

Er Institut d'Ensenhament Segondari de Vielha a besonh d'ua licenciada en sciéncias o un licenciati en sciéncias o Ingenièr industriau. Trucatz ath telefòno 64 18 74 e demanatz per Elisabeth Pous.

TOTI

CONSELH COMARCAU DERA VAL D'ARAN

DIRECCION GENERAU DE PATRIMONI ESCRIT E DOCUMENTAU DERA GENERALITAT DE CATALUNHA

EDITE:

Centre de Normalisacion lingüistica dera Val d'Aran.
Còto Saforcada s/nº
Tel.: 64 00 92
25530 V I E L H A

REDACTOR:

Joan Leja Cadena

COLLABOREN:

Jovita Ané Sanz
Manuela Ané Brito

IMPRIMIS:

CNL dera Val d'Aran

DEPOSIT LEGAL:

L-1328-1987

Es articles e comentaris publicadi en noticiari TOTI sonqu'expressen era opinion des sòns autors.

Eth remoquet dera setmana

Mã Loïsa Estévez Sans

